

Ю. М. ТКАЧ

кандидат педагогічних наук, доцент
Чернігівський національний технологічний університет

МОДЕЛЬ ФУНДАМЕНТАЛІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ

У статті висвітлено модель фундаменталізації професійної підготовки майбутніх економістів. Визначено, що основними блоками професійної підготовки є цільовий, змістовий, теоретично-методологічний, організаційно-процесуальний та результативний. Встановлено зв'язки між різними блоками підготовки. Висвітлено змістове наповнення кожного окремого блоку підготовки. Зазначено, що побудована модель є динамічною та здатна до самоорганізації.

Ключові слова: фундаменталізація, професійна підготовка, майбутні економісти, модель.

Сучасні тенденції розвитку педагогічної науки полягають у такому: методологізація і теоретизування; соціологізування і гуманітаризація, включаючи гуманізацію; технологізація процесу навчання на базі комп'ютеризації навчального процесу; генералізація загальноосвітніх завдань, навчального матеріалу, знань студентів, методів навчання на основі виділення і формування системотвірних понять, знань про загальні принципи науки, провідні теорії, основні принципи і закономірності; формування інваріантного ядра і варіативних оболонки математичного знання з урахуванням останніх досягнень науки; інтеграція методологічних принципів базової науки з дидактичними принципами педагогіки; концептуальність навчання основ наук; системний підхід до освіти і дидактики математики; інтеграція дидактики математики, педагогіки, психології і передового педагогічного досвіду в систему, в якій співвідноситься загальне (теорія навчання математики), особливе (предмети і об'єкти вивчення дидактики окремих дисциплін, методичні рекомендації) та одиничне (практична діяльність викладача ВНЗ як суб'єкта вищої освіти) [1].

Фундаменталізація професійної підготовки майбутніх економістів передбачає застосування більш ефективної моделі навчання.

Мета статті – описати модель фундаменталізації професійної підготовки майбутніх економістів.

Сьогодні математичні методи активно проникають у різні сфери людської діяльності. Вони широко використовуються в економіці для розв'язання різноманітних прикладних задач. Разом з тим, інформаційні технології охопили всі сфери життєдіяльності людини, а нове соціальне замовлення вимагає підготовки висококваліфікованих фахівців у галузі економіки.

Тому нами запропонована модель фундаменталізації професійної підготовки майбутніх економістів, що полягає в математизації, інформати-

зації та технологізації навчального процесу, тим самим підвищенні науковості, методологічності та цілісності професійної підготовки майбутніх економістів.

Наша модель фундаменталізації професійної підготовки майбутніх економістів базується на таких концептуальних положеннях, як математизація знань, інформатизація й технологізація навчального процесу, а також компетентнісний підхід. При цьому модель враховує особливості професійної підготовки студентів економічних спеціальностей та містить такі часткові моделі: описову, структурну, управлінську, синергетичну, ступеневу та функціональну.

Інтеграція є одним із перспективних інноваційних прийомів, здатних розв'язати багато проблем сучасної освіти, у тому числі і в забезпеченні зазначених вище характеристик професійної підготовки та концептуальних положень.

Ми вважаємо, що зводити фундаменталізацію освіти до механічного збільшення обсягу, глибини або розширення меж вивчення фундаментальних дисциплін було б неправильним.

На нашу думку, фундаменталізацію професійної освіти треба розглядати як нову систему, що побудована на взаємозв'язках дисциплін, які вивчаються студентами, та на посиленні ролі фундаментальних дисциплін.

Модель фахівця є еталоном, порівняння з яким дає змогу виявити ступінь наближення окремих осіб до бажаного рівня професіоналізму. Це такий узагальнений взірець професіонала, який є кінцевою метою діяльності вищої школи і відповідає всім вимогам практики, з урахуванням тих змін, які прогнозуються в недалекому майбутньому. Модель фахівця узагальнює в певну систему характерні саме для цього виду діяльності особистісні якості, знання, навички і вміння, що забезпечують її виконання в будь-яких умовах [1, с. 191]. Н. Нечаєв вважає, що формування моделі фахівця припускає послідовний процес розробки низки проміжних робочих моделей.

Отже, модель повинна давати уявлення про ідеальний образ фахівця.

Модель фундаменталізації професійної підготовки майбутнього економіста подано на рис. 1.

Модель розпочинається та завершується соціальним замовленням. На нашу думку, це повинно бути основоположним та визначальним фактором у системі вищої освіти, що регламентує базові засади професійної підготовки майбутніх фахівців всіх галузей, зокрема економічної.

Практика свідчить, що соціальне замовлення базується на поступовому перенесенні вимог суспільства на всі сфери діяльності людини.

Сьогодні суспільство потребує, як уже зазначалося раніше, висококваліфікованих фахівців в галузі економіки.

Це соціальне замовлення враховується Міністерством освіти та науки України, внаслідок чого ВНЗ пропонуються для кожної спеціальності Стандарти вищої освіти України.

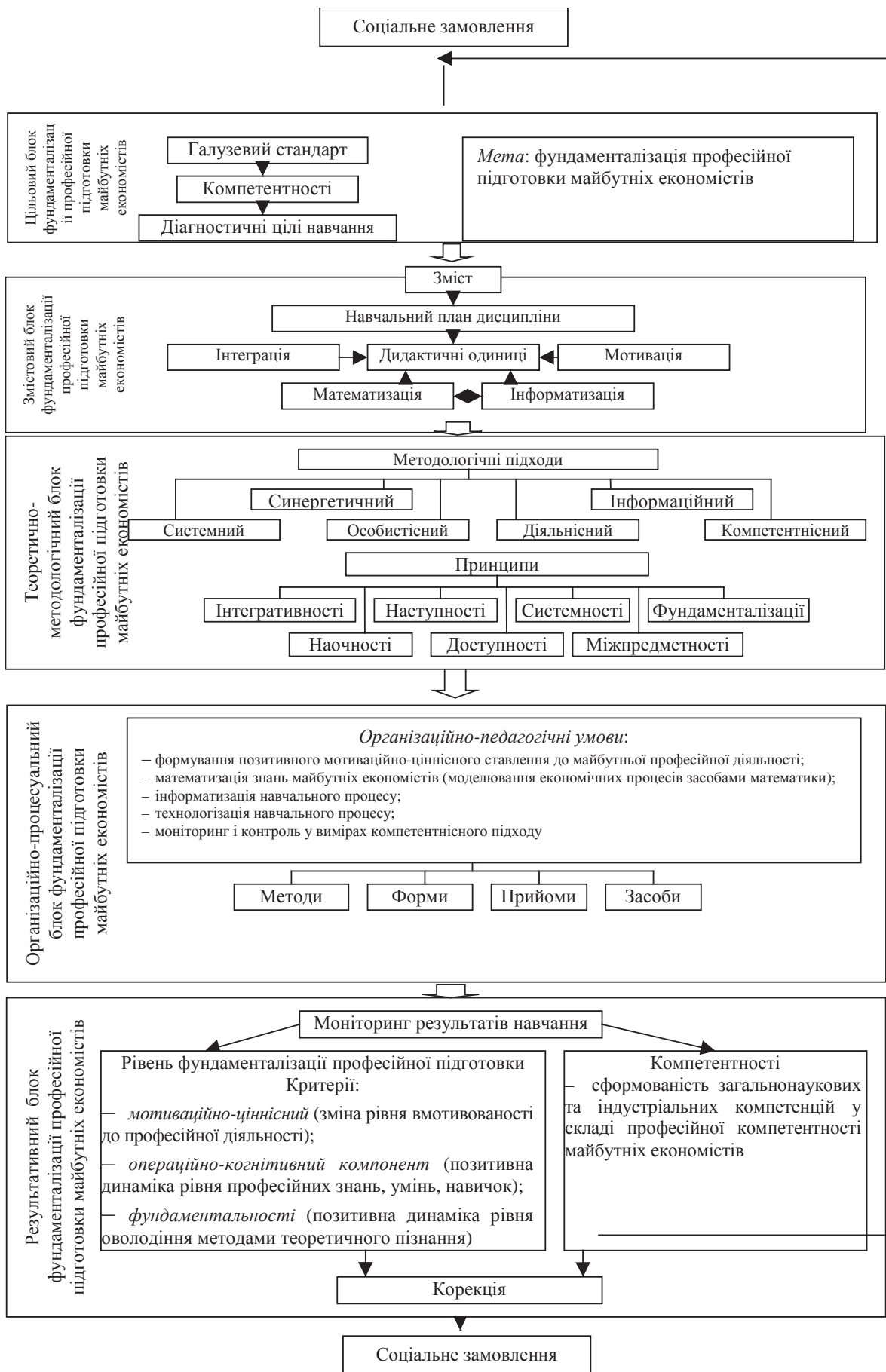


Рис. 1. Модель фундаменталізації професійної підготовки майбутніх економістів

Перший блок нашої моделі – цільовий блок фундаменталізації професійної підготовки майбутніх економістів. У свою чергу він містить три складові: галузеві стандарти, компетентності, діагностичні цілі. Як зазначалось вище, галузеві стандарти формуються Міністерством освіти та науки країни в результаті аналізу суспільного попиту на ті чи інші спеціальності та вимог суспільства до означених фахівців. У результаті вимоги до майбутніх спеціалістів формулюються у вигляді компетентностей. Для того, щоб забезпечити набуття студентами відповідних компетентностей, викладачі в процесі підготовки повинні ставити перед собою діагностичні цілі, оскільки навчальний процес має бути технологічно організований для отримання наперед визначеного результату (компетентностей галузевого стандарту). А діагностичні цілі будуть сприяти цьому.

Зауважимо, що певну сукупність компетентностей (рис та якостей особистості) людина отримує від народження, тобто вони передаються їй генетично, тоді як решта формується впродовж життя, а професійній компетентності закладаються у вищому навчальному закладі.

Основна мета, яку ми ставили перед моделлю – фундаменталізація професійної підготовки майбутніх економістів. Досягти цієї мети можна шляхом відповідного змістового наповнення навчального процесу.

Тому *другим* блоком нашої моделі є змістовий блок фундаменталізації професійної підготовки майбутніх економістів. Зміст визначають ті компетентності, які закладені у галузевому стандарті, а реалізується він через навчальний план підготовки фахівців визначених напрямів, зокрема майбутніх економістів. Безпосередньо сам навчальний план ми поділяємо на дидактичні одиниці.

У “Словнику іншомовних слів” дидактична одиниця визначається як “мінімальна доза навчальної інформації, що зберігає властивості навчального об’єкта” [5].

Ми ж під дидактичною одиницею будемо розуміти окремо взятую навчальну тему.

Сукупність дидактичних одиниць створює професійну компетентність згідно з галузевим стандартом, освітньо-професійною програмою та освітньо-кваліфікаційною характеристикою фахівця.

Наше прагнення виокремити дидактичну одиницю виводить навчальний процес на технологічний рівень.

Ще А. Макаренко називав навчальний процес особливим чином організованим “педагогічним виробництвом” [2].

Таким чином, технологічно організований навчальний процес – це процес з гарантованим, наперед заданим результатом навчання, а саме компетентностями відповідного галузевого стандарту.

Технологічним забезпеченням навчального процесу з будь-якої дисципліни, і з вищої математики зокрема, на нашу думку, можуть стати технологічні карти [6].

Оскільки фундаменталізація переважає, насамперед, цілісність знань, то особливого значення набуває процес інтеграції.

В. Максимова стверджує, що інтеграція – це об'єднання, поєднання розрізнених елементів в єдине ціле, як сторона процесу розвитку, пов'язана з об'єднанням раніше розрізнених частин та елементів. Інтеграція як поняття теорії систем означає стан поєднання окремих диференційованих частин у ціле, а також процес, що приводить до такого стану [3].

У сучасних дослідженнях, присвячених проблемам освіти, інтеграція є однією з найважливіших методологічних категорій. Вона спрямована на забезпечення цілісності освітнього процесу, на аналіз та формування зв'язків, що їй сприяють.

Основними напрямками інтеграції в умовах фундаменталізації професійної підготовки майбутніх економістів є:

- науковий синтез;
- виникнення комплексних (інтегрованих) наук;
- міжпредметні зв'язки (зокрема математики та фахових дисциплін);
- наступність у змісті та у формах, методах, прийомах;
- системність знань.

В. Сластьонін розглядає інтеграцію як міждисциплінарну кооперацію навчальних дисциплін та наукових досліджень, змістову та структурно-функціональну єдність навчального процесу [4].

Реалізація принципів інтегративності повинна забезпечити цілісність особистості, цілісність її знання, діяльності в досягненні цілісності, системності об'єктів, що вивчаються, явищ та процесів.

Саме математизація знань та інформатизація навчального процесу є основними засобами фундаменталізації професійної підготовки майбутніх економістів.

Спрямованість на посилення ролі фундаментальних дисциплін, а саме математики та інформатики, є основою нашої концепції фундаменталізації професійної підготовки майбутніх економістів. Коли студент отримує ґрунтовні знання з математики, можна стверджувати, що він оволодіває методологією наукового пізнання.

В умовах суцільної комп'ютеризації кожен фахівець, у тому числі й майбутній економіст, повинен володіти навичками роботи із сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями.

Тому у нашій моделі змістове наповнення професійної підготовки майбутніх економістів розглядається через призму інтеграції математики, інформатики та фахових дисциплін.

Таким чином, здійснювати фундаменталізацію професійної підготовки майбутніх економістів ми пропонуємо на основі математизації та інформатизації навчального процесу. Отже, саме вони є окремими елементами другого блоку нашої моделі.

Надзвичайно важливим для успішної фундаменталізації професійної підготовки майбутніх економістів є готовність студентів вчитись, оскільки

примус не може дати позитивного результату. Мотивація до навчання стає провідним фактором, що впливає на інтенсивність уваги, якість запам'ятовування тощо і як наслідок визначає ефективність навчального процесу. Мотивація навчання зумовлена організацією навчального процесу, особистісними якостями викладача та студента, особливостями дисципліни, зокрема математики, тощо.

Мотивація до навчання формується, насамперед, самою особистістю і важко піддається коригуванню. Оскільки сукупність мотивів становить мотиваційну сферу особистості, тому варто звернути особливу увагу на формування мотиваційної сфери діяльності студентів.

Третім блоком є теоретично-методологічний блок фундаменталізації професійної підготовки майбутніх економістів. Він передбачає кропітку працю у напрямі теоретичного обґрунтування запропонованого нами шляху покращення професійної підготовки майбутніх економістів, а саме її фундаменталізації.

Під час аналізу та дослідження сучасних наукових праць з проблеми дослідження ми виокремили важливі з нашої точки зору методологічні підходи та принципи навчання.

Серед існуючих методологічних підходів значущими, з точки зору фундаменталізації професійної підготовки майбутніх економістів, є:

- синергетичний;
- системний;
- інформаційний;
- діяльнісний;
- компетентнісний.

Разом з тим, принципи, яких треба дотримуватись з метою забезпечення раніше сформульованих підходів, такі:

- інтегративність;
- наступність;
- системність;
- фундаменталізація;
- наочність;
- доступність.

Все те, що окреслено у третьому блоці, буде закладати підвалини для подальшої практичної реалізації нашої моделі.

Важливим для реалізації побудованої нами моделі є *четвертий* блок – організаційно-процесуальний блок фундаменталізації професійної підготовки майбутніх економістів.

Для того, щоб досягнути основної мети нашої моделі – фундаменталізації професійної підготовки майбутніх економістів – через призму базових засад, що нами визначені раніше, необхідно забезпечити реалізацію таких організаційно-педагогічних умов:

- формування позитивного мотиваційно-ціннісного ставлення до майбутньої професійної діяльності;

- математизація знань майбутніх економістів (моделювання економічних процесів засобами математики);
- інформатизація навчального процесу;
- технологізація навчального процесу;
- моніторинг і контроль у вимірах компетентісного підходу.

При цьому, оскільки ми передбачаємо технологічно організований процес, то викладач повинен добирати різноманітні технології навчання.

Оскільки, згідно з нашим визначенням, “технологія навчання” – це своєрідний алгоритм спільних дій викладача та студента, який включає в себе комбінацію форм, методів, способів, прийомів та засобів навчання, при цьому правильне та повне здійснення спроектованого навчального процесу гарантує досягнення наперед запланованого результату.

Останнім, *п'ятим* блоком нашої моделі, як і більшістю інших, передбачається визначення рівня фундаменталізації професійної підготовки майбутніх економістів. Ми пропонуємо для цього використати такі критерії:

- мотиваційно-ціннісний (зміна рівня вмотивованості до професійної діяльності);
- операційно-когнітивний компонент (позитивна динаміка рівня професійних знань, умінь, навичок);
- фундаментальності (позитивна динаміка рівня оволодіння методами теоретичного пізнання).

Разом з тим, паралельно з визначенням рівня фундаменталізації професійної підготовки майбутніх економістів треба перевірити рівень сформованості компетентностей, визначених галузевим стандартом.

У випадку відхилення від запланованих результатів необхідно внести корективи та знову відпрацювати все відповідно до моделі.

Висновки. Модель, запропонована нами на основі математизації знань, інформатизації й технологізації навчального процесу, а також з рахуванням компетентісного підходу, є динамічною та наділеною здатністю до самоорганізації. У ній розкриваються суть та взаємозв'язки між окремими ланками професійної підготовки майбутніх економістів. Застосування цієї моделі у вищих навчальних закладах сприятиме підготовці більш конкурентоспроможних, висококваліфікованих та мобільних фахів у галузі економіки.

Список використаної літератури

1. Дутка Г. Я. Фундаменталізація математичної освіти майбутніх економістів : монографія / Г. Я. Дутка ; наук. ред. д-р. пед. наук, проф., чл.-кор. АПН України М. І. Бурда. – Київ : УБС НБУ, 2008. – 478 с.
2. Макаренко А. С. Педагогические сочинения : в 8 т. / А. С. Макаренко. – Москва : Просвещение, 1984. – Т. 4. – 390 с.
3. Максимова В. Н. Акмеологическая теория в контексте проблемы качества образования / В. Н. Максимова // Педагогика. – 2002. – № 2. – С. 9–14.
4. Слостенин В. А. Педагогика / В. А. Слостенин, И. Ф. Исаев, Е. М. Шиянов. – Москва : Академия, 2002. – 576 с.
5. Словник іншомовних слів: 23 000 слів та термінологічних словосполучень / уклад. Л. О. Пустовіт та ін. – Київ : Довіра : Рідна мова, 2000. – 1017 с.

6. Ткач Ю. М. Технологічні карти з вищої математики : навч.-метод. посіб. / Ю. М. Ткач. – Ніжин : ФОП Лук'яненко В. В. : Орхідея, 2016. – 115 с.

Стаття надійшла до редакції 08.02.2017.

Ткач Ю. Н. Модель фундаментализации профессиональной подготовки будущих экономистов

В статье освещена модель фундаментализации профессиональной подготовки будущих экономистов. Определено, что основными блоками профессиональной подготовки являются целевой, содержательный, теоретико-методологический, организационно-процессуальный и результативный. Установлены связи между различными блоками подготовки. Раскрыто содержательное наполнение каждого отдельного блока подготовки. Отмечено, что построенная модель является динамичной и обладает свойством самоорганизации.

Ключевые слова: фундаментализация, профессиональная подготовка, будущие экономисты, модель.

Tkach Yu. A Model for Fundamentalizing the Professional Training of Future Economists

In the article the model fundamentalization training of future economists. It was determined that the main training blocks are targeted, content, theoretical and methodological, organizational, procedural and efficient units.

The first unit – target. In turn, he has three components: industry standards, competence, diagnostic purposes.

The second block – contents. Content kompetenosti determine those which are incorporated into an industry standard, and it is realized through curriculum for professionals designated areas of training, including future economists.

The third block – theoretical and methodological. Among the existing methodological approaches significant in terms fundamentalization training future economists are: synergy, system, information, activity, competence. However, the principles to be followed in order to ensure sformulyuvanyh earlier approaches include: integrative, continuity, consistency, fundamentalization, visibility, accessibility.

The fourth – organizational and procedural. In order to achieve the main goal of our model fundamentalization training of future economists, in the light of the basic principles by which we still need to ensure the implementation of organizational and pedagogical conditions to form a positive motivational value attitude to prospective professional activity; mathematization of knowledge of future economists (simulation of economic processes by means of mathematics); informatization of educational process; technologization educational process; monitoring and control of the dimensions competence approach.

The fifth – effective. We offer this use the following criteria: motivational value (change in motivation to the profession), operational and cognitive component (positive dynamics of professional knowledge and skills) fundamental (positive dynamics of mastering the methods of theoretical knowledge).

Established connections between different blocks of training. Deals with the semantic content of each block of training. It is noted that a model is dynamic and has the property of self-organization.

Key words: fundamentalization, professional training, future economists, model.